

Bibliothek
des
Zentral-Instituts
für
Oberschlesische Landesforschung

**Zentral-Institut
für**

Oberschlesische Landesforschung

Büchervorzeichens Nr. **3024**

Buchzeichen Nr. ....

Standplatz Nr. ....

ELEGANTISSIMÆ ORATIONES DVÆ.

Altera IACOBI SADOLETI, De
remendandis vicijis Curiaë Romanæ :
Altera SAMVELIS MACIEOufj,
qua exceptus Petrus Gamratus, cū
veniret in Episcopatum Craco
uiēsem.

Cracouiæ, Lazarus Andreæ impressit, 1561.

*Bibliothecæ
Humboldtianæ*

IN ARMA REVEREN-
DISSIMI DOMINI, D. NICO-
LAI WOLSKI DE PODARCZE,
ET MIN'SKO: DEI GRATIA
EPISCOPI CHELMEN-
SIS. &c.

ALbertus WEdrogouius.

NON quoduis animal, Christi mysteria signat,
Nec cuius decuit, munera tanta dari.

Non quoduis animal, stās uerba pphatica dixit:
Præsertim hoc animal, quod ratione caret.

Scilicet hæc fuerant asino concessa modesto,
Lex uetus id docuit, non minus atq̃ noua.

Verius ista puto, de nostro dicere Wolsco,
Qui caput hoc asini, nobile stemma gerit.

Hic etenim Wolscus, tanto de stemmate natus,
Est meritò Præsul, singula ritè facit.

Huic igitur dignè paruus liber iste dicatur,
Pontifici digno, cui sacra scripta placent.

220365I

REVE

REVEREN- DISSIMO DOMINO,

D. NICOLAO WOLSKI, EPISCO-
PO CHELMENSI, PATRONO
SVO OPTIME ME-
RENTI,

IACOBVS GORSKI CLIENS:
S ▶ P ▶

Cogitanti mihi, sæpiusq; me-
cum reuoluenti, Præful Amplissime:
quo munere potissimū, studium me-
um, animiq; mei ardorem, erga R. P.
tuam: hoc tempore, testari possem: percommode
incidi in Orationes duas: duorum virorum: et ho-
norum amplitudine, & consilij grauitate, et dicen-
di splendore clarissimorum. Alteram Iacobi Sa-
doleti Cardinalis: Alteram Samuelis Maciejouij,
Episcopi Cracouiensis, atq; Procancellarij Regni
Poloniæ, quas cum viderem et temporibus his a-
ptas, & eruditi cuiusq; lectione dignas, et studiosis
dicendi perutiles: curauī statim è tenebris in lucem
proferēdas: atq; sub nomine amplissimo R. P. tuæ
in publicum dandas. Quod quidem, non temere
me fecisse iudico: cui enim clarissimorū virorum
scripta, quam tibi, Præful amplissime, viro clari-
simo, cui doctissimorum ingenij monimēta, quam

a n

tibi

EPISTOLA

tibi rerum maximarum cognitione instructo, studiorum amantissimo, doctorum percupido, magis conueniunt? Informat Samuel Macieiuius, in Petri Gamrati persona, optimum Pontificem: at nos in te, Præsul amplissime, eam formam optimi Pontificis, quam Macieiuius describit, cernimus: quibus ille virtutibus Gamratum principem illum liberalissimum, sua oratione ornauit: illis nos Reuerendissimam Paternam, & natura ipsa, & Institutione præclara sapientissimi ac clarissimi Principis, parentis tui, ornatam ac instructam cernimus. Improbat Sadoletus abusus: castigat Curia Romanæ vicia: quæ nullum omnino locum apud R. P. tuam habent. Emendatis vicis, sublato abusu iudicat Sadoletus, omnes istas tempestates, quibus Romana sedes præmeretur, sedari debere: tranquillitatemque omnem ac concordiam reperaturam. idem est sensus, idem consilium R. P. tuæ, de turbis istis: quibus patria nostra diuexatur. Amantissimus fuit Samuel Macieiuius studiorum: ornauit eruditos, iuuit rempublicam literariam, sua illa liberalitate, semper monumentis doctorum celebranda: non vult R. P. tua principi illi optimo, in hoc munere concedere: Nihil apud R. P. tuam literis & eruditione antiquius, nil Repub: literaria clarius, nil studiosis charius: non alius sermo in conuictu R. P. tuæ, non alius in congressu, quam de rebus magnis, quam de statu religionis, quam de veterum monumentis, quam de re literaria optime constituenda, Nil petulans, nil alienum à munere optimi Pontificis

DEDICATORIA.

Pontificis, in aula R. P. tuæ auditur: nihil in ac-
cubitu, nisi eruditum, nisi pium, nisi castum audit:
non ebriorum voces personant, sed differentium
sermo eruditus. Iam si vitam T. R. P. spectemus,
nil ex castius, nil magis sobrium, nil ab omni vicio
magis alienum: formam illam & exemplar Pon-
tificis optimi, ac ab omni reprehensioe liberi, qua-
lem & diuus Paulus Timotheum esse vult, & Sa-
muel Macieiouius in Gamrato suo describit: in
tua R. P. intuemur. Quod certè cum ita sit, non
temere fecisse iudicabor: quod eas orationes, qui-
bus & vicia castigantur, & Principis in Ecclesia
Christi, exemplar describitur: Reuerendissimæ Pa-
tern: tuæ, dedicauerim, ac sub patrocinio et nomi-
ne R. P. T. in publicum dederim. Quod factum
meum vt tam benignè R. P. T. approbet: quam
meipsum etiam non merètem receperit, ac summa
beneuolentia complexa est: maiorem in modum
rogo: SADOletumq; cum SAMuele Macieiouio,
Principes clarissimos, post sua fata, de optimo sta-
tu Reipub: Christianæ, de tempestatibus sedandis,
de optimo Pontifice differentes, audire: ac in istis
grauissimis turbis, scripta mortuorum, ac saluber-
rima cōsilia, sua & autoritate, & animi summa præ-
sentia, tueri velit. Vale Princeps optime: nosq; &
nostra studia, autoritate tua ac benignitate foue.

Datum è Collegio Maiori, in Academia Cra-
couiensi, v, Idus Iunij. Anno Domini, 1561.

MATHIAS PLOCEN:

T*Ranquillam quicumq; uelis traducere uitam:*

Nec uicijs animum commaculare tuum.

Scripta uiri facundi huius, relegenda memento:

Quæ possint curas pellerè corde tuo.

Et si feruet auaricia, fastûue superbo

Inflatur pectus, fiet id hercle pium.

Hic etenim dignè iustum laudatur & æquum:

At procul è medio tollitur, omne nefas.

Nec graue sit lectu, cum carpit crimina quæq;

Non sine permagno hoc, crede, dolore facit

Qui bonus est bona amat, uicio est inimic⁹ aptus

Hæc duo q; facit, huic gloria digna datur.

Hic igitur scriptor, nō paruo est dignus honore,

Qui ualdè nobis utile liquit opus.

ECCLESIA CHRISTI,

NAVIS MYSTICA.

V*eliuolum nauis Christi cruce nobilis æquor*

Sulcat, quæ regitur numine tuta Dei.

Tuta quidem, tamen æquoreis impellitur undis:

Nec Pelai fluctus effugit una seros.

Nec si desistant nebulosi flatibus Austri,

Ducere securos ocia lenta decet.

Nam me-

*Nam medijs Pelagi Christus nos liquit in undis:
Et semper nautas uult uigilare suos.
At nimiũ (heu dolor) hos oēs modò ceperat alt⁹,
Et fecit nobis magna pericla sopor.
Conscendẽre scaphas malefidi, naue relicta,
Complures tendunt insidiasq̃ rati.
Insurgunt fluctus, miseram nauemq̃ fatigant.
Non uos, ô nautæ, cura salutis habet?
Stertitis? euigilate, oculis extergite tandem
Somnũ, qui magni est maxima causa mali.
Commisam uobis nauem curate : saluti
Cunctorũ et uestræ, ferte, precamur, opẽ.
Hoc uult, hoc monet, hoc curat Sadoletus: & oēs
Hoc cupimus: uos, uos ferte precamur opẽ.
Maxima iam spes est: malo nauclerus ab alto
Hoc studet ipse, Petri qui gerit officium.
Non desperetis, reliqui nec linquite nauem :
Est curæ Christo, credite, nostra salus.
Ad quem clamemus uotis ardentibus omnes:
Ille regit fluctus, imperat ille mari.
Sedabit uentos: latrones merget in undis:
Ad portum ueniet nostraq̃ tuta ratis.*

Seb: Felstineñ.

LAV,

LAVRENTIVS GO

SLICKI. STV: CRA.

Roma tuus splendor iacet, heu, uirtusq; fidesq;
Exulat & pietas, sedibus apta tuis.

Magna tuæ sedis, uilescit spreta potestas
Sancte Pater, Petri qui geris imperium.

Obruitur uarijs, modò Christi Ecclesia morbis,
Dispersos populos, dum uidet esse suos.

Contra hanc, mendaces conspirauère tyranni.
Consilijsq; suis, intumuère nouis.

Turba sacerdotum, mores didicère prophanos,
Et quæ haud cōueniūt, facta nefāda gerūt.

Si queris causam, fiant cur talia nostris
Tēporibus, causam hāc, en Sadoletus agit.

Quem legito, puraq; Deum iam mente precare:
Placatus tandem, desinat esse minax.

Si qua Deus uerò nunc scandala concitat ipse:
Constans, fide Deo, nec moueare statu.

IACOBI

IACOBI SADOLETI,
CARDINALIS: DE ROMANÆ
CVRIÆ, ET CLERI MORIBVS
REFORMANDIS
ORATIO.

NON hoc humano nobis, Pa-
tres amplissimi, sed eximio
præstantiq; Dei immorta-
lis beneficio tributum est: vt, quo ma-
ximè tempore victa, diu, tot iã malis,
tot seditionibus agitata, detrimentis
affecta, ad interitum procūbat, respu-
blica: eo tempore maximè, is Ponti-
fex Max: nobis daretur: qui eam in-
clinatam, ac labentem, fulcire magni-
tudine animi sui posset: & bonitate ac
sapientia inprimis vellet. Neq; verò
aliud vllum rebus afflictis potuit esse
remedium: nec fuit quicquam, quòd
salutarius nobis à Deo optimo Max:
expetere possemus; quàm vt sub illius
A curam

IACOBI SADOLETI

curam tutelamq; veniremus : cui & prudentia, & superiorum Pontificum exemplis, instituto atq; edocto, tandē aliquando Respublica inciperet esse cordi: qui populos eos, quos haberet in potestate: non libidini suę traditos, sed fidei commendatos esse existimaret: quem, commune Christiani nominis bonum, duceret ad eum finem, ad eamq; curam: vt sibi publicę vtilitati seruiendum, non priuatis cupiditatibus, esse arbitraretur. Habemus igitur, Patres amplissimi, manifestum iudicium, Dei erga nos clementię, et benignitatis, nolentis nos funditus interire: quo nostra nos iampridem peccata & vicia ducebant: sed ingruentis nobis exitij laxamenta quędam intervalloq; præbentis: quo prospicere interea ipsi rebus nostris, melioraq; q̃ antehac fecimus, de salute nostra consilia cas

ORATIO.

filia capere possimus. Non enim, quod audio homines interdum et commemorare & loqui, fatalis illa nos calamitas inuasit: per quam & capti & direpti paulo ante vi hostili, & insuper fame et pestilentia, & aquarum illuvie, malè vexati fuimus: quorum etiam nunc malorum, grauissimæq; cladis monimenta præ se fert hæc ciuitas. Non, inquam, fato illa nobis acciderunt: sed omnia culpa sunt contracta. Non enim vllum asperum atq; tam atrox est Dei omnipotentis decretum: vt sine causa, & sine magna quidem causa, de nostra calamitate, exitioq; constituat. Nec facile ille ad istam acerbitatē adducitur, vt nos extinctos et perditos esse velit (abest enim longè ab ipsius Dei clementia, misericordia, bonitate, paciētia) verum nos peccandi finem cum nullū facimus: cum

IACOBI SADOLETI

in flagicia omnia proiecti ferimur:
cùm effrenatas, improbas, cupiditates
habemus: cùm auertimur prorsus ab
eo, qui nos reuocat ipse ad se se, atq; ex-
petit: cùm turbamus omnia, cùm ru-
imus: tum aliquod ex Deo adesse so-
let: non ipsius propria voluntate sta-
tutum: sed nostris flagicijs sceleribusq;
expressum diuinæ seueritatis in nobis
vltiscendis puniēdisq; decretū. quòd
tamen ipsum semper misericordiæ &
bonitati iunctum est: vt, nō tam De-
um plectere nos & punire, quàm ad-
mouere velle & castigare, appareat.
Quod si etiam nonnunquam vehemē-
tius fit, atq; asperius: non est illa Deo
attribuenda acerbitas, sed nostris in-
gentibus vicijs, & facinorosis actibus
assignanda. Quapropter absit fati no-
men ab eis incommodis, quæ perpessi
sumus: summamq; malorum omnium
nobis ipsis

ORATIO.

nobisipſis potius & præuaricationi
noſtræ acceptam referamus: vt poſſi-
mus. recti & æqui rerum eſtimatores
eſſe: eoꝛꝫ commodius morbo medici-
nam inuenire: quo cauſam morbi cer-
tius comprehenſam & cognitam ha-
buerimus. Niſi forte ille fato inter-
iſſe dicendus: qui cum grauiter ægrotans
per abſtinentiam rerum noxiarum ſa-
nari poſſet: gulæ, & heluationibus in-
dulgendo, & auxit ipſe morbum ſuū,
et ad extremum ſibi mortem accerſi-
uit. Quanquam hoc quod impendet
nunc nobis atꝫ imminet: niſi matura
remedia adhibeantur: non iam admo-
nitio quædam atꝫ correctio, ſed ſupre-
mus omnium noſtrum futurus eſt in-
teritus. Satis opinor oſtendi nullum
nobis malū accidere fatale, neꝫ quod
ſit ad neceſſitatem aliquam reſſeren-
dum: ſed nos in cauſa & in culpa po-
tiſſimū

IACOBI SADOLETI

tissimum esse, vt in nos mala multa & grauia incommoda irruant. Videmus enim bellum ab hoste nostro perpetuo Turca, tanta mole instrui aduersus nos, tantis opibus, exercitibus, classibusq; parari: vt eum cogitare, non de deuincendis nobis: sed de exterminandis penitus atq; delendis, pateat. Quid ergo? num hoc fato quoq; incidit, vt ille tantum audeat contra nos? tantum sibi de exitio nostro polliceatur? tam aperte nobis minitetur? Nostra errata sunt, Patres amplissimi: nostra nobis peccata accusanda: nostræ intestinæ inimicitiae: nostræ infestæ mentes, iræq; inter nos concitatae & implacabiles: Hæc illi spem iniecerunt posse nos hoc tempore facile extinguī atq; opprimi: hæc aditum aperiunt, viamq; illi muniunt, per quam expeditus eius, atq; celer in nos excursus sit, atq; im-

ORATIO.

atq; impetus: hæc deniq; animum illius
 us inflammāt cupiditate atq; audacia:
 nostros autem animos debilitant me-
 tu & desperatione: vt nulla certa in-
 sententia, quid agendum nobis potis-
 simum sit, adhuc cōsistamus. Itaq; ad-
 uersus tantam vim, tamq; manifestam
 appropinquantis exitij, nos fortes illi
 viri, qui socialia bella, tam obstinatè
 gerimus: non dico quam manum, non
 quos apparatus, non quos exercitus:
 sed vlla ne consilia quidem opposita
 habemus. Dura mihi, mediis fidiis,
 Patres amplissimi, & acerba videtur
 esse fortuna Christianæ Reipublicæ:
 quæ ab his præcipuè à quibus defen-
 di conseruariq; debebat: in eam con-
 fusionem rerum omnium cōiecta est:
 vt non modo dignitatis suæ amplifi-
 candæ viam inuenire: sed ne periculi
 quidem effugiendi exitum, expedire
 sibi posse

IACOBI SADOLETI

sibi posse videatur. Cuius tamen confuſionis principium omne, omnisq; origo hinc exorta eſt. Etenim ſi hæc Romana & Apoſtolica ſedes, eam integritatem grauitatemq;, quam debebat, rebus diuinis ſanctè procurandis, externisq; non immoderatè appetendis, obtinere voluiſſet: vel exēplo continuiſſet cœteros principes ab iniuſtis et turbulentis motibus: vel iam tumultuantes et motos autoritate ſua celeriter cōpreſiſſet. Magna enim erat grauitas, maior Maietas, maximum imperium Romani Pontificis: tunc cū iſ qui ad hunc ſacrum honoris altiſſimi gradum fuerat electus: non cupiditatibus profanis implicatus: ſed Deo iam deditus & conſecratus exiſtimabatur. Quo quidem tempore (vt in annalibus noſtris legimus) qui Pōtifex erat Romanus: idem erat gentiū omnium

ORATIO.

omnium, & nationum pater. Nihil ille sibi separatim appetebat: quod disiunctum esset ab eorum salute: qui sue fidei à Deo cōmendati essent, atq; crediti. Nullum priuatum commodum, nullam suam potentiam, nullum præcipue lucrum, ex aliorum detrimento oppressioneq; quærebat: potius omnibus contra subueniat ipse, & opitulabatur: quicumq; vel egestate vel iniuria viderentur oppressi. Curam autem et laborem eum, qui maxime proprius huius dignitatis celsissimę habetur: demonstrandi itineris in cœlum: cunctorumq; mentes et studia ad Deum dirigēdi: tantum et tam assiduum tanta cum charitate diligentiaq; suscipiebat: vt non iniuria homines illum tanquam alterum Deum (si fas est ita loqui) Dei quidem vices in terra sine dubio gerentem, venerarentur, & con-

B   lerent:

lerent: interq̃ tam ratam & inuiolabilem rem ducerent: quàm quòd ipsius voce & autoritate promulgatum esset. Ita q̃ et legibus à Romano Pontifice latis, tanquam rectissimis, ubiq̃ obtemperabatur: & præceptis veluti sanctissimis obediebatur. Cumq̃ in ipso coelestibus cōsilijs disciplinisq̃ instructo: quasi sacrarium quoddam inesse existimaretur, pacis, veritatis, misericordiæ, religionis: & qui discordijs agitati erant: ad eius præsidium, tanquam ad aram confugebāt: & qui fraude aliqua decepti, ad consilium & ad sapientiam: & qui indignis calamitatibus laborabant: ope illius subleuabantur: & qui in dubijs erant ac scrupulosis opinionibus impediti: veluti ad oraculum, cum adirent ad Pontificem: eius statim responso soluti & liberati, cum Deo se se in gratia et amicitia

citia esse confidebant. Quapropter nihil erat mirum: si omnia huc ex omnibus locis referrebantur: si hanc cœlestem, sacrosanctam auctoritatem, tum reges ipsi pertimescebant: tum nationes cunctæ venerabantur: si in omni gēte atq; regno maior erat multo Romani Pontificis potestas: quàm illorū ipsorum, qui in gentibus illis regali imperio potestateue præessent. Enimvero tunc licebat Romano Pontifici, poni arma iubere: inter quos pacem esse Christianæ Reipublicæ expediebat: & rursus eadē arma sumi, aduersus quos oportebat. valebat vox, vigebat auctoritas: graue ipsius et sanctū apud omnes habebatur imperium: quod illis sæpe temporibus Christiano nomini, & præsidio fuit & salutis. Quemadmodum de Urbano Pontifice legimus: cuius vocem & auctoritas

IACOBI SADOLETI

tem secuta cuncta prope Europa: qui
amissas iam Christo orientis nationes,
in pristinam fidem religionemq; res-
tituit. Qua tempestate legitur Rober-
tum & Bohemundum, Italiae Principes:
cum grauissimis inter se conten-
tionibus dissiderent: hortatu statim
Pontificis, posito bello, sine interprete
ullo, ad concordiam conssse: quod par-
ticipes ambo sanctae expeditionis fier-
rent. Et illa iam antiquiora sunt: quo
pacto summus Pontifex Leo Atyllam
regem Hunnorum, innumerabilibus
copijs Italiae minitantem, iamq; Cisal-
pinae Galliae magnas partes depopu-
latum, solo verborum imperio, exces-
dere Italia coegit. Aut quemadmodum
Stephanus & Hadrianus Pontifices
maximi, vniuersam ferè comatā Gal-
liam, ad ferendum Italiae auxilium ex-
ciuerunt. Et sanè Romani Pontifices,
quoad

ORATIO.

quoad in recto usu autoritatis suę, cur
 raq̃ & cogitatiōe communium com
 modorum, constiterunt: belli semper
 atq̃ pacis domini extitēre. At postquā
 ex illo vetere curriculo sanctitatis &
 veritatis, ad cupiditates non rectas, &
 ad consilia praua deflexum est: postq̃
 quæstus intrauit: & pecuniā potior
 virtute haberi cæpta est: postquam
 id, quo nihil horribilius Christianis
 mentibus occurrit: misericordia Dei,
 qua pœnitētibus erratorum suorum,
 veniamq̃ à Deo cum dolore poscens
 tibus, ipsa errata facillimè condonan
 tur: venalis est facta: munusq̃ diuinæ
 charitatis & bonitatis precio exposi
 tum: tum autem quæ cuiusq̃ ordinis
 erant proprię curationes, administra
 tiones, sacerdotum præfectiones, offi
 cia, munera, in hunc locum omnia re
 uocata vndiq̃, atq̃ collecta: partes cœ
 A 3   teræ

terę Christianę reipublicę suis honoribus præsidioq; nudatę : postquam, inquam, primi potissimiq; honores diuitijs sunt habiti : neq; solum humana virtus, sed diuina etiam religio, ad precium questumq; translata: idq; paulatim animaduerti & notari apud nationes externas, Principesq; ipsarũ nationum, coepit : moxq; inuidiosę ferre pere passim & increbrescere: ad extremum ita occupare omniũ corda atq; mentes: vt neq; autoritas nostra vltra grauis, neq; dignitas sancta, neq; in pollicendo voluntas nobis constans, neq; in præstando, quod polliciti essemus, fides integra esse existimaretur. Non complectar omnia quę inde secuta sunt: esse enim id infinitum: pauca tantum quę ante oculos sunt commemorabo: quo acrius & clarius perspicere possitis: cùm hæc remedia, quę
à Paulo

ORATIO.

à Paulo Tertio, optimo Sapientissimo
moq; Pontifice, dudum proposita &
ostensa sunt, celeriter admoueantur :
quàm misero nobis, quàm infami leto
sit pereundū. Atq; hîc mihi illud præ
dicandum est: multos me nosse in hac
Curia sapientissimos: tam ex amplissi
mo Cardinalium ordine, quàm ex cœ
teris honorum gradibus: quibus hæc
ipsa Romanæ et Apostolicæ sedis, gra
uis apud cunctos populos, nationesq;
inuidia, vehementer molesta sit: quicq;
mecum vnâ ægerrimè ferant: Ponti
ficum auctoritatem, in quorum digni
tate, sua quoq; ipsorum continetur di
gnitas, ita propè fractam & ad nihi
lum redactā esse: vt adhuc metu dun
taxat apud paucos, veritate quidem &
beneuolentiā iam apud neminem, vas
leat. Quos ego in hac querela, & ac
cusatione cōmunium temporum com
prehens

prehendere non cogito. Non enim solum, hi reprehensione nulla: sed contra verissimis laudibus digni sūt. Qui enim optant meliorem in statum redigi rempublicam: pergratum esse id omnibus bonis debet. Quòd autem non omnia audent ipsi, neq; possunt: id multitudini illi attribuendum, quæ multo maior, multoq; vt nunc est, valentior, in toto ferme Christiano orbe: à deprauata corruptaq; consuetudine, recusat discedere. Etsi dubitandum quidem minimè est, Pontifice summo in hanc actionem incumbente, virisq; bonis sequentibus, tandem aliquando cōsilijs melioribus victā improbitatē, officio & virtuti concessurā esse. Sed vt redeamus eò vnde discessimus: Cū videant homines (vt dixi) honorem vbiq; sacerdotij in eas res prolapsum: vt cūcta ferè agerentur secus, quàm pro

ORATIO.

quàm professio et dignitas nostra postularet: Cum cernerent nos simul, cū auaricia luxuriam quoq; & intemperantiam habere coniūctam: sed et pecuniā nimis auide sectaremur: & eandē partem parū honestē pdigeremus: Cum, à quibus ipsi exempla vitæ recte degendæ: capere sibi deberent: nos conspicerentur: in dedecoris luto, & in omni viciorum infamia esse prouolutos: neq; obuiam iri tantis malis à quoquam: nec prouideri: prorsus esse omnes suo arbitratu viuere permisos. Quòd suprema Pontificis potestas, neq; morum corrigēdorum, neq; veterum legum seruandarum, susciperet cogitationem. Primum aspernari nos repellereq; cæperunt: vt omnium rerum fidem nobis derogare, deinde in eam sententiam opinionemq; discetdere: et Deum iam desuisse ab humanis rebus.

IACOBI SADOLETI

nis rebus curandis: nostrisq; factis animaduertendis, arbitrarentur. Etenim cum cernerent eos, qui hoc maxime tueri defendereq; deberent: veluti solutos omni ea cogitatione, ita viuere: ita se gerere: tanquam si nullam vnq; rationem suarū rerum gestarum reddaturi Deo essent: putauerunt agrestes homines & imperiti, ignari celsitudinis, & latitudinis, & profunditatis consiliorum summi Dei: eos qui scire plura videbantur: plus etiam hinc intelligere. Ita q; euanescente veræ religionis studio & pietate erga summū Deum, in plurimorum cordibus extincta: examen malarum cupiditatum, omnisq; fallendi & ementiendi ratio, in communem vitam protinus irrupit: quæstusq; passim, & emolumentum, omnibus pro Deo haberi cæptū est. Quantum hoc malum, Patres amplissimi,

ORATIO.

plissimi, & quàm vestræ Pontificisq;
maximi auctoritati damnosum & gra-
ue: Nāq; ista auctoritatis existimatio,
à vobis quero:qua super re alia porro
fundata est: nisi in hac sententia homi-
num atq; opinione,esse vos diuinę vo-
luntatis interpretes ac ministros: vt
si timeri & coli Deus desinat,vos nul-
lam partem auctoritatis vestræ retine-
re possitis: Sin autem polleat vigeatq;
Christiana religio: atq; in hominum
mentibus & cogitationibus insideat
Deus:omnis vobis honor,omnisq; po-
testas salua sit: quam dum tenuistis o-
lim diligenter, ritè colendo Deo, res
busq; sacris sanctè & integrè adminis-
trandis: nimirum omnium principū
multarumq; gentium,sine vlla contro-
uersia, domini extitistis. Postea verò
quum omisso illo munere (de cōmu-
ni multorum iam factorum initio lo-

quor) atq; eo officio neglecto, quod
erat propriū curationis vestre: Deiq;
partibus posthabitis, quibus certè ad
summam potentiam nitebamini: ad
hæc exteriora, sensibusq; propria bo-
na declinare cæpistis: huncq; splendo-
rem diuiciarum quærere, qui non pru-
dencium mentes, sed imperitorum o-
culos perstringeret: atq; eam vobis ar-
rogare potentiam, qua metui magis
quàm amari: & armati potius habere
aduersarios, quàm inermes imperare
libentibus omnibus malletis. Neq; a-
depti estis: quod concupieratis. Multi
enim sunt & semper sint necesse est, in
hoc potentiaẽ genere longè superio-
res: & illam vestram propriam legit-
timamq; potentiam penè omnem per-
didistis: quæ ex Deo vobis & propter
Deum tradita, cùm potentias reliquas
sub pedibus subiectas haberet: vobisq;
ab offi-

ORATIO.

ab officio, & cordis cultu erga eum
 opinione hominum discedentibus, in-
 anis plurimis iam in locis, & odiosa
 fermè omnibus effecta est. Nolite e-
 nim credere, Patres amplissimi, plura
 de hoc dici, quàm res ipsa sit: Nemo
 sermone vlllo posset consequi, quan-
 tum hoc tempore sacerdotum natio,
 cunctarum gentium odio invidiaq;
 laboret. Nihil est quod putetur ad of-
 ficiū nostrum munusq; pertinere:
 in quo fides vlla amplius habeatur.
 Casti esse deberemus: vt quisq; cogni-
 tus pro sacerdote est: statim in eo mul-
 tarum libidinum, omnisq; intemperā-
 tię verè videtur hærere suspicio. Mā-
 fueti & misericordes, quis à nobis hu-
 ius generis virtutes opinione sua iam
 diu non abiudicauit? Liberales & be-
 nefici: nihil nobis auarius, nihil exi-
 stimant esse rapacius. Illa porro vera

IACOBI SADOLETI

puraq; religio in Deum, quæ corde
intimo cogitationeq; concipitur: &
sanctis ignibus cœlestium amorum
intus adoletur: quæ sola est Christiana
iusticia, ab aflatu diuinitus viris ap-
pellata: Translata à nobis tota ad ex-
ternas cerimonias, et ad fallacem simu-
lationem conuersa esse dicitur: Neq;
id ea re tamen, vt populo exemplo in-
simulando satisfaciamus: sed vt ad que-
stum & ad compendium illa via ve-
niamus. Quamobrem repellimur iā
pridem, cauemur, suspecti sumus: nul-
la in nobis veritas, nullū existimatur
esse religionis & æquitatis studium.
Quin rem vobis penè incredibilem
exponam, Patres: sed & compluribus
vestrum, vt ego arbitror cognitam,
& trans Alpes apud exterarum illarum nati-
ones, communem penè omnibus atq;
vulgarem. Vt em̃ quisq; è tanta copia
sedicio

ORATIO.

sedicioforum hominum, qui hisce annis innumerabiles exorti sunt: nouas quotidie sectas in Catholica Ecclesia discindunt & faciunt: nouum dogma promulgare velit, & factionem sibi aliquam constituere: Is si eo quem primum in vulgus edidit libello, asperam aduersus sacerdotes accusationem protulerit: turpibusque eos conuiciis fuerit infectatus: illorumque inuidiae faces eas subiecerit: ut eiciendos esse dicat, fugandos, exterminandos: tantum sibi continuo gratiae & autoritatis apud homines comparat: tanto cum amore legitur: ut primo illo introitu permulsi homines atque capti, quaecunque deinde sequantur, quamuis absurda, quamuis impia, quamuis incredibilia, summo studio arripiant: eaque sibi pro sanctissimis, & verissimis esse complectenda putent. Tantum est odium nominis nostri,

IACOBI SADOLETI

nostri, tantaq; opinio de nobis perfidia, & auaricia, vt quicquid contra nos, & à quocunq; dicatur: summa id è vestigio veritas esse censeatur. Hoc quantis nostris vicijis & peccatis venerit: nolite queso à me velle admoneri: Ipsimet vobiscum et cum animis vestris, superiorum temporum vulnera recognoscite: quibus illa ipsa etiam religionis simulatio, quæ ex maiorum nostrorum religione vera, moribusq; sanctissimis, cū religione congruentibus, vna tum nobis reliqua facta erat: sic spreta atq; abiecta, & contemptui habita est: vt nullus maior fructus à quibusdā in peccando, quàm ipsa infamia peccati duceretur: ita aperte, ita manifeste, ita impudenter, et Deo omnipotenti indignissime illudabatur: et ex pauperum visceribus extractæ collectaq; pecuniæ, in nefarios va-

ORATIO.

rios vsus effundebantur. Incidimus igitur in iustum penè odium nationū omnium: quod eiusmodi est: tamq̃ id asperè & grauitè in cunctorum animis conceptum, vt erupturum omnino sit ad aliquam extremam cladem ordinis & nominis nostri: Et nisi duorum Principum obstitisset adhuc auctoritas, profectò iam erupisset. Cuius tamen odij tantī tamq̃ vniuersi indicia, vos nimis multa & nimis magna videre iam potuistis. Galliam vltiorē iam diu amiseratis: non enim potuit illa gens, alioqui Deo & religioni dedita, Romana ista vicia perferre. Germaniam in graues dissensionēs coniectam, paulo ante abiecistis: Abiectā enim esse dico, quam tum iniurijs ceteris (vt illis videbatur) permultis, tum indulgentiarum (quemadmodū narrant ipsi et grauitè conquerūtur)

D   apertissimè

apertissimis expilatiōibus deficere co-
 actam: multorum etiam deinde malo-
 rum hominū ingenia, ab vnitate Chri-
 stiana abhorrentia acrius & vehemē-
 tius contra nos inflammauerunt. Rur-
 sus modò Galliam Prouinciam amittis-
 titis: quod ad iurisdictionē attinet dun-
 taxat. Quid ego de insula Brittannia
 loquar? Quid de ea Gallia, quæ ad O-
 ceanum & Venetos sita est: quæ duæ
 nationes atq; Prouincię, vestris paulò
 ante legibus iudicibusq; subiectæ, nūc
 auersæ ambæ atq; alienatæ sunt. Ta-
 met si Brittanniam nos quidem alieno
 scelere, Galliam nōnulla culpa nostra
 amisimus. Enumerem Pannoniam, à
 Turcīs vastatam ac direptam? Illiri-
 cum vexatum? Rhodios extinctos?
 Ipsa nimirum Italia, quæ vestro im-
 perio, Ecclesiasticq; ditioni circumie-
 cta vndiq; omnis, & penè tota subur-
 bana est:

ORATIO.

bana est : vestrum multis iam in locis
 imperium, vestram iurisdictionem po
 testatemq; detrectat. Querimus maio
 ra signa odij atq; inuidiæ eius in qua
 sumus : vtinam ea quidem inuenire
 nequiremus. Sed tamē illud extat ma
 ximeq; apparet : quod neq; obliuisci
 possumus, nec commemorare sine ma
 gno dolore. Namq; bis hisce annis, ca
 pti, direpti, laniati: nō modò ope pro
 ximorum auxilioq; caruimus: sed ho
 minum etiam comploratione & mi
 sericordia. Ex quo facilè perspicì po
 tuit: quid de nobis sentirent homines:
 et quàm beneuolis animis nos perse
 querentur. Quorum in illa tam graui
 calamitate nostra, non modò vindex
 nobis ex finitimis quisquam: sed ne
 consolator quidem adfuit. Quid? de
 quo cœperam initio dicere, aduersus
 nunc ingruentem et imminentem nō

IACOBI SADOLETI

bis Turcam, quænam præsidia? aut
quænam consilia, ex priorum tempor
rum cōsilijs & apparatusibus habemus?
Nudati sumus: Sumus, Patres amplis
simi, destituti, proditi: eaq; nos subsidia
deficiunt omnia: quæ ad tutandā
incolumitatē nostram necessaria nobis
sunt. Non manum certam aliquā
habemus: non sociorum fidelitatem,
non externarum nationum beneuo
lentiam, non principum bona de nobis
opinionem sumus muniti: laboramus,
inclinati sumus, pectus labimur:
et quidem lapsi iam planè & abiecti
in terram prostratiq; essemus: nisi in
his tenebris tam obscuris tamq; diu
turnis Christianæ reipub: huius optio
ni Pontificis virtus & sapientia, tan
quam lumen quoddam nobis affulsisset.
Qui primus omnium Romanorū
Pontificum, quos & nostra ætas, &
paulò suo

O R A T I O.

paulò superior vidit: cùm duo Principes inter se acerrimis odijs dissiderent: bellumq; traherent, Christiano nomini vniuerso acerbum & graue: non modò abstinuit ab eius belli societate (quod nequaquam erat à prioribus Pontificibus factitatum: Illi enim ob spem priuati commodi commune bonum neglexerant atq; deseruerant) verùm omni studio atq; cura in eam actionem incubuit: vt pax conficeretur. Quid ille non tentauit pacis componendæ causa? quid prætermisit? quid non conatus? Quot et quales, et quoties in omnem regionem Europe dimisit Legatos? institit, contendit, precibus omnibus enixus est? neq; adhuc quicquam proficere tum potuit. credo quòd ardentibus odijs, & inflammatis animis eorum, qui ex veteribus inimicitijs, malè recõciliati in

IACOBI SADOLETI

gratiam, rursus iuerant in arma: au-
di ri vox salutaris benè monentis Pon-
tificis, & auribus iratorum percipi nō
potuit. Querat hīc quispiam & dicat:
Quid? Tu'ne istud laudī Pontifici esse
ducis, quòd pacem suaserit? quòd ab-
stinuerit à bello? quòd constituendę
concordiæ tantam curam sumpserit?
Non'ne illū decuit ista agere? non'ne
ea facit quę sunt muneris sui? Nūm nō
ita et Deo & sibimet est obstrictus?
Huic ego respōdeo laudabile nēpè es-
se hoc atq; præclarū: non solum quia
consuetudine iam in Romanis Pontif-
icibus sit inusitatum, insolentia mo-
rum: sed ea de causa etiam, quòd facile
noscant eum qui sic agat: vt bellantis
bus duobus, penè finitimis regibus, pa-
cem teneat ipse: atq; in neutram omnis
nō propendeat partem: nullis ipsum
ieiunctis à Republica cupiditatibus
transuersa

O R A T I O.

transuersum agi: per quas quidem cupiditates, alij Pontifices, tanquam anas animorum suorum, malè cum deo et cum bona ratione cohærentium, à Regibus capti, atq; in factiones inducti, ab vtilitatibus reipublice longè se remouerunt: Fuit igitur primum hoc specimen & significatio prima: quamente Paulus tertius ad regendum et gubernandum Pontificatum accederet. Secutum est etiam illud magnificentius: quod idem vniuerso nomini Christiano ad conueniendum in vrbe Mantua, diem constituit: quò inibi summis de rebus ad Christianæ fidei integritatem spectantibus, in publico orbis terræ cōcilio ageretur: Quod ad Concilium omnes qui vbiq; sunt, qui Christianam Rempub: saluam volūt, Pontificis literis sunt conuocati. Hic si quis etiam interpellet & dicat: hoc Romano

IACOBI SADOLETI

Romano Pontifici maxime convenire debere: eum, cum tot tamq̃ varia quotidie molitur & gerat, aliorum sententias interdum exquirere: curareq̃, ut ipse omnibus communis, & in suo munere sustinendo probatus esse possit: Assentiar interpellanti & concedam: fatebor, nihil fieri posse sanctius: nihil Reipub: & fidei Christi utilius: nihil ipsi qui autor sit honestius. Quæ cum assensero, tamen exemplum requiram: à quibus, quo tempore, & quomodo factum sit: nihil de sacra eorum firmitate, quæ in Concilijs decreta sunt, detraho: de voluntate illorum, qui cõegerunt, disputo. Facile quidem patebit rectè ratiocinãtib: aut multis ab hinc seculis Concilium, nullum Generale sincere factum & ex animo fuisse: aut si quod factum sit, vim & metum aliquem intercessisse: quò fieret

ORATIO.

quò fieret: aut si quod etiam spontè
videatur factum: illusas eo fuisse bo-
norum mentes, & expectationes: cum
tamē, ô misera nostra tempora, homi-
numq; perditas & profligatas ratiões,
illi qui se vicarios Christi esse dice-
bāt: qui filij Dei nomine, et autoritate
freti, cœteris, honore, Regib: & Princi-
pib: ātecedebāt, quò liberius et solutio-
re anio illo sancto nomine, illo cœlesti
munere, diuina illa potestate, ad iniu-
stas suas cupiditates, sepe abuterentur:
conuentum Christianorum maxime
refugiebant: & cum ægrotantem pe-
riclitantemq; Christi rempub: his his
consiliorũ remedijs, facile sanare pos-
sent, remedium aspernabantur. Ipsam
autem vocem concilij ne patientibus,
quibus auribus accipiebant: veriti, ne
si ad disquisitionem liberiores ven-
tum esset, aliquam fortassis ipsi suarũ
E rerum

IACOBI SADOLETI

rerum gestarum rationem cogerētur reddere. At Pontifex noster maximo animo, simulatum vocatus ad Pontificatum est: placere sibi ostendit Concilium congregare: mansitq; in sententia: & quanquam disuadentibus multis, cum primum idonea occasio oblata est: lege lata sanxit illud, tempusq; et locum conueniendi edixit. Quid hoc facto magnificentius? quid ista mente animoq; præstantius dici aut cogitari potest? Enimuero nos non desperabimus ea quæ restant? Non ne ex his quæ facta iam sunt, quæ facienda sunt reliqua futura cōfidimus? vt quoniam ad conuentum publicum, tanq; ad lucem atq; diem, & in conspectum summi Dei sumus prodituri: nocturna prius opera nostra, et sordidas maculis vestes deponamus. Quanquam quid spe dubia pendere nos oportet? sumus

ORATIO.

sumus euocati, huiusce rei causa ex diuersis orbis terræ locis aliquot Episcopi: grauesq; præterea viri, doctrinæ & morum grauitate insignes: qui vobis, Patres amplissimi, aut quibus è vestro numero hoc datum fuerit: incapiendis de republica consilijs, prolapsiq; sacerdotum moribus, ad meliorem cultum restituendis, assistamus. In his ego quoq; omnium facile infimus, magis spectator aliorum laudum quàm virtutis particeps numeratus. Sed vt ex meorum comitum dignitate atq; præstantia, facilius de re tota, ac de Pontificis maximi optima voluntate statuere possitis. Quis Friderico Fregosio Engubin Episcopo, doctrina ornatioꝝ officijs diligentioꝝ fide, virtute, religione sanctioꝝ commemorari potest? Cuius mores & studia, grauius nobis exemplum, antiquæ disci-

IACOBI SADOLETI

plinæ & pietatis referunt: Is princeps
vocatus est. Quis Ioanne Petro Ca-
rapha Episcopo Thratis, vita conti-
nentior: oratione vehementior: ad
pietatem suadendam, paupertatis cul-
tu insignior: quàm ille, dimissis am-
plissimis fortunis verè Christiano in-
stituto, vt sequeretur Christũ, est am-
plexus: Is quoq; vocatus est. Qualis
vir Ioannes Matheus Gibertus Epi-
scopus Veronæ, ex illa veterum Epi-
scoporum grauitate & disciplina, atq;
in bonis rebus consilijsq; totius vitæ,
ad Deum referentes incredibili vir-
tute et constantia: Qualis Reginaldus
Polus, Brittannico genere, è Regia
familia ortus: quo de homine plura
dicenda essent: non quo ignota sit in
hac vrbe huius viri virtus, nobilitas,
religio, doctrina: sed quòd ita in eo
tam eximia, tamq; præclara sunt, vt
nunquã

ORATIO.

nunquam satis dignè videantur posse laudari: pariq; cum illo & religione & doctrina: non ita pari nobilitate et genere Gregorius Cortesius Mutineñ ex sacra societate Iustinianorum, quē et optimarum artium literarumq; scientia, & vitæ morumq; sanctitas, ad summam laudem extulit. Hi omnes accersiti iussiq; venerunt. Contulerūt autem primū se ad eum, quem cognouerant huius emendationis et correctionis morum sacerdotalium esse studiosissimum, Gasparum Contarenum, vestri ordinis hominem, Patres amplissimi: quem ego vobiscum vnā cum præexcellenti ista dignitate præditum esse conspicio. Facile de toto ordine quid sperare debeam, mihi ipsi propono: Sic enim eum participem vestræ dignitatis esse intelligo, vt vos quoq; illius virtutis socij esse velitis.

IACOBI SADOLETI

Ille certe hāc curam maximam capit,
et in assidua cogitatione versatur: v
vester et sanctę sedis Apostolicę splē
dor, is ætate nostra sit: qui bonis quō
dam esse temporibus solebat. Huc ill
omnes curas suas, huc consilia sua om
nia, huc studia contulit: animumq; ill
lum suum, quem ita habet innocentia
ita religione, ita omni virtute, ita diuin
narum humanarumq; rerum scienti
refertum atq; munitum: vt nulla co
labes, nullum vicij inquinamentū pos
sit intrare: totum in vestris commo
dis honoribusq; procurādis exponit,
& adhibet: vt si vestra, Patres amplifi
simi, virtus atq; autoritas (id quod
confidere videor posse) cum illius stu
dio & voluntate coniuncta, nostris
quoq; laboribus propicia & fauens fu
erit: non sit dubitandum, quin vōs
breui tempore, antiquam vestram dis
gnitatē,

ORATIO.

gnitatem, et potentiam: sedes Apostolica
pristinam autoritatem: Sacerdotes
veterem apud Deum gratiam, in
ter homines honorem sint recuperas
turi. Quamobrem, Paule Tertie, te
alloquor absentem: tua enim semper
præsens est, et virtus et maiestas: cum
providentia tua, tuo beneficio in hæc
tantam spem omnes, meliorum mul
tò rerum, & commodiorum tempor
rum deuenerimus: Cum Christiana
respublica agrotata atq; languens, tua
fiducia erigere oculos, & aspicere cœ
lū, post diuturnas tenebras, cœperit:
Cum in te vnum tanquam restitutor
rem & representatorem beatoris se
culi, conuersæ sint omnium mentes:
omnium oculi coniecti: omnium cor
da intenta ac directæ. Suscipe qua
suo
uram hanc, tua magnitudine & sapie
entia dignam: vt quæ per te bene in
cœpta,

IACOBI SADOLETI

coëpta, egregieq; instituta sunt: ad optatum exitum perducantur. Habemus abs te quidem pignora iam duo: tuæ sanctissimæ & optimæ voluntatis. Vnum, quòd præter consuetudinem Pontificum superiorum, à profanis armis, & factionibus Principum te abstinueris: Alterum etiam contra eorundem, & consuetudinem & voluntatem: quòd Generale Concilium Christiano nomini vniuerso condixeris. Quorum ex utroq; facile cognosci potuit: te nec cupiditatis vllius seruum esse: & velle ritè atq; sanctè, omnibus gentibus imperare. Quæ duo nobis noua atq; magna, & propè diuina ac singularia visa sũt. Sed est quod tua virtus amplius nobis præstare possit: Noli enim putare quicquam tantum esse: quo non maius aliquid à tua præstātissima mente expectemus. Non em̃

ORATIO.

Non enim ingenium nobis tuum, nō
 virtus, non voluntas, non sapientia est
 incognita: Scimus quo genere ortus
 sis, amplissimo videlicet & maximo:
 quos maiores habueris: quibus arti-
 bus & studijs liberalibus fueris à pue-
 ricia institutus & altus: vidimus eti-
 am, quoniam cū Senator nondum
 princeps esses: qua vterere modestia
 et moderatione in priuatis rebus, pru-
 dentia in publicis: utq; tuas actiones
 consideratas & graues, insigniores fa-
 ceres & conspectiores, quorundam:
 qui tum pari tecum honore, dissimili
 natura erant præditi, audacia & intem-
 perantia. Ex illis tum moribus tuis, ex
 illa vita, ex illa prudentia: quis non
 benè concepit, si quando ad te guber-
 nacula fuissent translata reipublicæ:
 nos non in commotis fluctibus am-
 plius, neq; in tempestate: sed in pacato
 F mari &

IACOBI SADOLETI

mari & portu esse nauigaturos: aduenit, contigit, vel diuina potius prouidentia effectū est: vt tu Pontifex Max: cunctis suffragijs renunciare. Nos tui nos iam voti atq; eius indicij quod de te fecimus, magnas partes obtinemus: Habemus enim, vt sēpe idem dictum est, obsides duos optimi animi tui, quem habes erga Rempublicam: Reliquus tertius esse debet, vt planē benē composita et constituta sint omnia, in quo est reparatio morum corruptorum, & contaminati sacerdotij. Qui si accesserit, priores illi duo qui antecesserunt, non ornabūtur solum, verū et confirmabuntur. Quis enim est, qui intelligat, ex his prauis & dissolutis moribus, tanquam ex ventis immoderatis et pestilentibus illas procellas esse concitatas: quas nunc vt reprimamus omnium propē gentium, et Chris

ORATIO.

et Christianorum principum egemus
 consilio. Huc tuam illam sapientiam,
 tuam illam grauissimam & sanctissi-
 mam mentem, tuum singulare & ex-
 cellens ingenium conferas oportet.
 Habes ex atavis tuis de quo possis iure
 gloriari: quòd is hostes fidei nostræ
 maxima olim manu in hæc littora lo-
 caq; inuectos, collatis signis fuderit:
 magnaq; illorum parte cæsa, reliquos
 ex his regionibus cõegerit defugere.
 Nunc idem illi ipsi nobis instant ho-
 stes: sed crede mihi acriores hostes,
 nullos quàm perditos mores nostros,
 & malè affectas voluntates, habere: n-
 si erunt profligati & victi, quum faci-
 le cœtera, tum etiam Turcæ hostes,
 Mauriq; Deo iam nobis opitulante,
 vincentur. Hoc agere pertinet ad te,
 Pontifex Paule: hoc tuum est, hæc tua
 cura propria, & primaria est procu-
 ratio,

IAC: SADO L: ORAT.

ratio, quæ te in cœlum sublatura est,
eademq; effectura: vt tu non breui
tempore Pontifex, id quod antecessor
ribus tuis ferè contigit: qui prius odio
atq; infamia Pontificum honores,
post etiam mortem, nomen ipsum as
miserunt: sed vnà cum omni posterit
tate tua, in sempiterna possessione cel
sissimi honoris sis futurus: quod vt
tibi ita eueniat, nosq; indicij nostri &
amoris erga te, eiusq; obseruatiæ, quã
tibi singularem eximiamq; præsta
mus: hunc exoptatum fructum
consequamur, Deum im
mortalem supplex ob
secro atq; ro
go.

ORA.

ORATIO SAMVELIS MACIOVII:

*QUA EXCEPTVS EST PETRVS
GAMRATVS, CVM VENIRET
IN EPISCOPATVM CRACO-
VIENSEM.*

ADVENTENTEM te ad urbem
atq; Ecclesiam hanc, Præsul
amplissime, ea quæ par est,
veneratione excipimus: atq; cum ad-
uentum incolumem, tum locum hūc,
quem Dei Serenissimorumq; Principi-
pum nostrorum beneficio, amplissi-
mum es consecutus, tibi plurimum
gratulamur: Deūq; vt fortunet, preca-
mur: quō spartam hanc, quam nactus
es, ita ornes: vt te nobis pastore dato,
& Episcopo, facilius eorum ferre possi-
mus desiderium: qui cū huic ipsi
Ecclesiæ præessent, ita se gesserunt: vt
nunquam ex animis nostris eorū dis-

SAMVELIS MACIOVII

scedere queat memoria. Non illorum dico priscorum, quorum vel auditam tantum habemus memoriam, vel solis literarum monimentis consignatam: sed duorum Ecclesiæ huius luminarium, quæ non ita pridem summo cum gemitu, & plangore bonorum omnium extincta sunt. Alterius cognominis tui, Petri Tomicij: alterius, omnibus amoris, atq; amicitiae vinculis tibi coniunctissimi, Ioannis Choienſki: quos ipsi ad Ecclesiæ huius gubernacula sedentes vidimus: quos in optimam partem cognouimus: quorum præclaras dotes admirati sumus: quorum, in tuendis atq; conseruandis Ecclesiæ huius nostræ commodis, magnam & fidem, et studium, & autoritatem perspeximus: qui tam triste nobis desiderium sui relinquerunt: nulla vt id temporis longiquitas lenire potuerit: nisi tu possitissimum

ORATIO.

tissimum successor datus esses: cui ad multa Dei munera, quibus illi affluenter ornati fuerunt, hoc accessit: quod vix quisquam fuit hominum memoria, qui tantum apud cunctos ordines gratia valeret: qui tanta sibi omnium summorum, mediiorū, ac infimorum studia, amorem, beneuolentiam, conciliaffet. Te videmus magno quodam et excelso animo, omnem pecuniam tuam, ad beneficentiam liberalitatemque ita conferentem, ut eam contemnere prorsus et pro nihilo ducere videaris. Præ ut amicos tibi parare queas: quos omni auro qui dixit præciosiores, is nihil potuit ad veritatem dicere propensius: te conciliandæ colligendæque gratiæ artificio esse instructissimum: Te minoribus hisce virtutibus, comitate, affabilitate, benefica in omnes voluntate, liberalitate, splendore, munificencia

SAMVELIS MACIOVII

ficentia ita ornatum cernimus: vt anteponi tibi nemo, vix quisquam tecū queat his virtutibus comparari: quibus tu tanta tibi eorum hominum studia adiunxisti: apud quos summa cum potestate versabare, tanto tui cunctos amore inflammaſti: vt ad nutum ſe tuum cuncti conuerterint: neq; in mentem tibi venerit optare quicquam: quod non incredibili conſenſu atq; ardore tibi fuerit tributum. Ita q; cum ſtudio iſto & obſervantia hominum erga te, tum ingenio, ſolertia, prudentiaq; tua effectum eſt: vt maxime maximis de rebus controuerſiæ ſublata: iræ quæ videbantur implacabiles ſedata: graues inimicitia non extincte modo ſunt, te arbitro: ſed etiam ad amicitiam conſuetudinemq; traductæ. Quæ tua ſœlicitas, vt propria ſit tibi, et perpetua, atq; vt in hac quoq; Dioceſi, ita

ORATIO.

celi, itidem vt in illa, te ventos moderante, pacata sint omnia & tranquilla, Deum suppliciter precamur: tantoq; nos id facilius impetraturos confidimus: quòd ad reliquam felicitatem tuam, hoc quoq; accessit: vt tibi tanto gubernatori, hi sint remiges in hac vrbe dati: qui, non solùm, quòd excelso pleriq; loco nati sunt, quòd præstanti ingenio abundant, consilio atq; omni ingenuarum artium doctrina perpositi habentur: verùm quòd te multũ et ex animo ament: magno tibi adiumento esse poterunt, ad motus istos impendentes sedandos: atq; etiam conseruandam Rempub: hanc nostrã Ecclesiasticam, rectè atq; ordine administrandam. Vides qua nunc circumfus es Sacerdotum corona: omnes nos primùm ipsos, ea, qua par est, animorum nostrorum humilitate, fidei
 G   tuæ po

SAMVELIS MACIOVII

tuae potestatiq; subiicimus: Deinde, si
quicquam erit in quoq; nostrum in-
genij: si quis rerum vsus, si qua prudē-
tia: omnibus his rebus, si quæ cuiquā
ex hoc coctu inesse videbūtur: perin-
de vt tuis vtare licebit. quibus quan-
quam ipse tam abundans, quā qui
maximè, vt non multum tibi aliena o-
pera sit necessaria: Tamen, si non eru-
buit Moyse, Ietro Socero suo recta
monenti auscultare: homini, neq; do-
ctrina, neq; prudētia vlla insigni: mul-
tò minus te facturum nobis persuade-
mus: vt ab his aliquando consilia po-
scere erubescas, quorū bona pars aut
in literis, aut in maximarum rerum
vsu, non minimam ætatis suæ partem
consumpsit. Non ignoras proculdubio,
te speculatorem esse à Deo con-
stitutum: tibi per Prophetam dictum
esse: Fili hominis, speculatorem te de-
di domui

ORATIO.

di Domui Isrâël: et audies de ore meo
 verbum: & annuntiabis eis ex me: Si
 dicente me ad impiũ, morte mories
 ris: non annunciaueris ei, neq; locutus
 fueris: vt auertatur à via sua impia, &
 viuat: ipse impius in iniquitate sua
 morietur: sanguinem autem eius de
 manu tua requirã. Terribilis est hæc
 Prophætæ, vel DOmini potius per
 Prophætam denunciatio: neq; verò
 fieri potest, vt quisq; Episcopus (hoc
 est, Speculator) tam sit cautus & dili
 gens: omnia vt ipse oculis suis circum
 spicere queat. Atq; eam ob causam ad
 iuncti illis sunt Prælati & Canonici,
 quorum alij oculorum, alij aurium,
 alij manuum vice funguntur. Horum
 itaq; decet te tanquam membrorum
 tuorum curam gerere: neq; aliter il
 lis, quàm vt corporis tui partibus pro
 spectum velle. Quam in cogitationẽ,

SAMVELIS MACIOVII

si toto, vt aiunt, pectore incumbueris:
si omni studio prospexeris: ne quis fe-
rus aper vineam tuam exterminet: ne
quis inimicus homo in agro tuo Zi-
zaniam spargat: ne quis circumciens
tanquam leo rugiens, quærens quem
deuoret, aliquem ex grege tuo rapiat:
Si nos, clerumq; tuum vniuersum, sub
vmbra alarum tuarum, difficillimis
hisce temporibus, ita protexeris: vt
vel cognomine illum Petrum Tomi-
tium, vel amicissimum tibi fidelissi-
mumq; Ioannem Choien'ski, summos
illos viros, summaq; autoritate prædi-
tos, extinctos nobis esse scire magis,
quàm sentire queamus: Et hîc te Deus
omni felicitatis genere cumulabit,
vitamq; concedet incolumem ac diu-
turnam: & posteaquam bonum cer-
tamen certaueris, cursum consumaue-
ris, fidem seruaueris: reposita erit tibi
corona

ORATIO.

corona iusticiæ: dicetq; tibi Domi-
nus, in die illa, iustus iudex: Euge ser-
ue bone & fidelis, quia in pauca fuisti
fidelis, super multa te constituam: in-
tra in gaudium domini tui: & ea da-
bit præmia quæ præparauit diligen-
tibus se: quæ nec oculus vidit, nec au-
ris audiuit, nec in cor hominis ascen-
derunt. Nosq; dicemus cum scrip-
tura: Qui maledixerit tibi,
sit ille maledictus:

Qui benedi-
xerit ti-
bi,
benedictionibus re-
pleatur.

DIXI.

G 3

Legi, et relegi.

IN ARMA REVEREN
DISSIMI DOMINI, D. NICO-
lai WOLski, de Podayce, & Mińsko: Dei Gra-
tia EPiscopi CHelmenfis, &c. Materna.

ALbertus WEdrogouius.

L*Vna Cruces gemina, censetur nobile stemma,
Mirificam laudem, denotat inde tibi.
Ni lignum fuerit Crucis: omnia, crede, peribunt.
Viimus hac lati: Crux pia, nostra salus.
Ni crucis obstarent uexilla, inimica superbis
Hostibus, in terris, praelia magna forent.
Dat palmam incepto Marti, dat uincere quæuis.
Expugnandi arces, rumpere uincla nouit.
Tartaream solo reserauit, nomine fraudem,
Dæmona conculcat, praelia nulla timet.
Pellit ab humano phantasmata nigra sopore,
Omne malum pellit, sed tulit omne bonū.
In cruce sūma fuit primis memorata Prophetis,
Spes, & amica salus, nil Cruce maius erit.
Eximias docui Cruce dotes, hacce notari,
Qua cruce, quin gemina, cādida luna nitet.
Quæ uarios motus, effectus, lumine grato:
In terris generat, commoda mille facit.
Hanc igitur lunā, gemina fert cum cruce, mater
Pontificis Wolsci, sat generosa parens.*

1777
The first of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The second of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The third of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

The fourth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good.

The fifth of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor.

Biblioteka Śląska

220365

I

MF

CIMELIA

IXVIW

Kzg 1 2857/67 100 000